

Калимаҳои калидӣ: чарогоҳ, рушди чорводорӣ, самаранокии маҳсулот, эрозияи хок, бехатарии озуқаворӣ

Соҳаи чорводорӣ яке аз соҳаҳои асосии кишоварзӣ ба ҳисоб рафта, дар таъмини аҳолии бо маҳсулоти озуқаворӣ мавқеи муҳим дошта, аҳолиро бо маҳсулоти ғизоӣ аз ҷумла гушту шир ва соҳаи саноатро бо ашёи хом таъмин менамояд.

Мавриди зикр аст, ки дар солҳои охир ин соҳа мавриди таваҷҷӯҳи роҳбарияти Олии Давлат ва Ҳукумати Ҷумҳурии қарор дошта, як қатор санадҳои меърию ҳуқуқӣ дар соҳаи чорводорӣ қабул карда шудааст. Аз ҷумла:

1. Барномаи рушди соҳаи зотпарварӣ ва хушзоткунии чорво дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2016-2020

2. Барномаи рушди чарогоҳҳо дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2016-2020

3. Барномаи рушди биотехнологияи чорво дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2012-2017

Таҳлили вазъии соҳа дар соли охир нишон медиҳад, ки саршумори чорво ва истеҳсоли маҳсулоти соҳа зиёд гардид. Аз рӯи маълумотҳои оморӣ ба 01.11.2017 дар ҳамаи шаклҳои хочагидорӣ ҷумҳурии 2276,1 ҳазор сар чорвои калон, аз ҷумла 1172,2 ҳазор сар модагов, 5579,1 ҳазор сар гусфанду буз ва 80605 сар асп мавҷуд аст. Нисбати ҳамин давраи соли гузашта саршумори чорвои калон 54406 сар (2,4%), аз он модагов 32913 сар (2,9%), гусфанду буз 139153 сар (2,6%) ва асп 610 сар (0,8%) зиёд шудааст. Дар ин давра 158203 тонна гушт, 683842 тонна шир ва 6622 тонна пашм истеҳсол гардидааст.

Қобили зикр аст, ки саршумори чорво нисбати ба солҳои пешин зиёд гардидааст, вале дар масъалаи истеҳсоли маҳсулот ва маҳсулнокии чорво ҳоло ҳам камбудиро дида мешаванд. Масалан: маҳсулнокии чорво, хусусан ширҷӯшӣ аз як сар модагов ба ҳисоби миёна 1600-1700кг-ро ташкил медиҳад, ки нисбати нишондиҳандаи байналмилалӣ паст мебошад. Айни замон кам гардидани манбаи хӯрокаи чорво барои пурра қонеъ гардонидани талаботи ин соҳа монеагиро ба миён овардааст.

Тибқи маълумоти Созмони ҷаҳонии озуқаворӣ, ҳоло дар ҷаҳон 1,3 миллиард сар гов, аз ҷумла наздики 250 миллион гови ширдеҳ, мавҷуд аст. Солона ба ҳисоби миёна ба сари ҳар одам истеъмоли 38-40 кг гӯшт, аз ҷумла, 11 кг гӯшти гов рост меояд, ки назар ба меъри тавсияи илмӣ (82 кг гӯшт ва 405 кг маҳсулоти ширӣ) хеле кам аст. Таҷрибаи кишварҳои рушднамуда собит месозад, ки барои таъмини амнияти ғизоӣ на шумора, балки сифат, яъне зоти сермаҳсул нақши муҳим дорад.

Таъмини амнияти ғизоӣ барномаи муҳимтарини стратегияи давлат ва Ҳукумати Тоҷикистон аст ва дар он зиёд намудани саршумор, маҳсулнокии чорво, бехтар намудани сифати маҳсулот ва таъсиси корхонаҳои коркарди маҳсулоти чорво низ ҷойгоҳу аҳамияти хоса доранд.

Барои татбиқи барномаи ҳукумати хушзотгардонӣ хочагиҳои алоҳида аз Эрон, Олмон, Швейтсария, Русия ва кишварҳои дигар зотҳои бехтарини говро харидорӣ намуда, ба парвариш ва зиёдкунӣ он сар қарданд.

Тавре олимону мутахассисони соҳаи чорводорӣ Файзулло Амиршоев, Начмиддин Раҷабов, Фазлиддин Икромов ва дигарон ибраз доранд, дар шароити кунунӣ бо роҳи парвариши зотҳои бехтарини гов, роҳандозии бордоркунии сунъӣ бо истифодаи нутфаҳои зотӣ, роҳ надодан ба вайроншавии зотҳо ва баланд бардоштани ҳосилнокии заминҳои хӯроки чорво маҳсулоти чорводорӣ, бавижа, гушту ширро ду-се маротиба зиёд қардан имконпазир аст. Хайридин Ҷалолов, доктори илмҳои кишоварзӣ, итминон дорад, ки ба мардум фаҳмондани афзалияти бордоркунии сунъӣ (зеро 95%-и гӯшт ва 98%-и шир аз ҳисоби говҳои шахсии аҳолии истеҳсол мешавад) маҳсулнокии чорворо бамаротиб боло мебарад. Дар ҳолати нигоҳ доштани говҳои зоти омехтаи каммаҳсули маҳаллӣ арзиши аслии маҳсулот хеле боло рафта, хавасмандиро ба чорводорӣ коҳиш медиҳад.

Айни замон барои бехтар намудани зоти чорвои калон дар миқёси ҷумҳурии 292 адад нуктаҳои бордоркунии сунъӣ, аз он 77адад дар хочагиҳои ҷамъиятӣ ва 215 адад дар баҳши аҳолии мавҷуд аст (аз ин шумора 7 адад дар ВМКБ, 97 адад дар в. Суғд, 120 адад в. Хатлон ва 68 адад дар НТҶ).

Ҳамасола тавассути ин нуктаҳо 32-33 ҳазор сар модагов хоба таври сунъӣ бордор карда шуда, аз бордоркунии сунъӣ 25-25 ҳазорсар гусолаи хушзот гирифта мешавад.

Барои бо роҳи табиӣ бехтар намудани зоти чорво дар баҳши аҳолии соли қорӣ бо дастгирии молиявии лоиҳаҳои сармоягузори ба шаҳру ноҳияҳои Данғара, Фархор, Ҳамадонӣ, Восеъ, Кулоб 37 сар ва шаҳру ноҳияҳои минтақаи Бохтари вилояти Хатлон 12 сарбукқаҳои хушзот дастрас гардонидани шуд.

Дар асоси шартнома ин букқаҳои зоти дар давоми 2-3 сол барои бордоркунии табиӣ мавриди истифода қарор дода мешаванд.

Таҳлилҳои пешин собит менамоянд, ки бо роҳи табиӣ бехтар намудани зоти чорво натиҷаи назаррас дода метавонад.

- номукаммалии пойгоҳи меёрӣ-ҳуқуқӣ дар соҳаи илму таълим;
- сатҳи нокифояи маблағгузориҳои илми кишоварзӣ ва тайёр намудани кадрҳои баландихтисос аз буҷаи ҷумҳуриявӣ;
- пойгоҳи нокифояи моддӣ-техникии муассисаҳои таълимӣ ва илмӣ;
- дараҷаи пасти фаъолияти инноватсионии муассисаҳои илмӣ- таълимӣ ва механизмҳои татбиқи фаврӣ ва самаранокии дастовардҳои илм дар истеҳсолот;

- системаи тараққинокардаи иттилотӣ-сервиси хизматрасониҳои илмӣ-машваратӣ дар соҳаи аграрӣ;
- нокифоя дастрас будани мақомотҳои давлатӣ ба адабиёти муосири илмӣ-техникии кишоварзӣ;
- вучуд надоштани мониторинги ҳаматарафаи таъминот ва талабот ба мутахассисони соҳаи кишоварзӣ;
- набудани механизми ҳавасмандкунии мутахассисони ҷавон дар истеҳсолот;
- пойгоҳи сусти моддӣ-техникии синфхонаҳои таълимӣ, озмоишгоҳҳои таълимӣ-илмӣ ва хоҷагиҳои таълимӣ-таҷрибавӣ;
- дараҷаи пасти ба қор таъминшавии мутахассисон ва кӯтоҳмуддат фаъолият намудани онҳо дар истеҳсолот;
- бозомӯзии нокифояи мутахассисони соҳаи кишоварзӣ дар дохил ва хориҷи кишвар;
- набудани мутахассисони дорои имконияти васеъ: агроном-иктисодчӣ, инженер-иктисодчӣ, духтури тибби ветеринарӣ-технолог, чорводор-селексионер ва ғайра;
- баҳамгирии сусти таълим, илм ва истеҳсолот;
- норасоии техникаю олотмошинҳо ва дар ин замина сатҳи пасти татбиқи технологияҳои каммасрафи обу энергиязахиракунанда;
- сатҳи пасти маҳсулнокии чорво, кам будани таносуби чорвои хушзот ва сермахсул (1-2%);
- нокифоя будани заминаи хӯроки чорво, ҳоло таносуби масоҳати кишти зироатҳои хӯроки чорво дар сохтори умуми кишт ҳамагӣ 10-11%-ро ташкил медиҳад. Ин нишондиҳанда дар солҳои 90-уми асри гузашта ба 28-30% мерасид;
- дар дохили ҷумҳурӣ истеҳсол намудани хӯрокиҳои омехтаи серғизо барои намудҳои чорво, паранда, моҳӣ ва ғайра;
- пурра қорқард нашудани маҳсулоти чорводорӣ дар дохили ҷумҳурӣ;
- коҳиш ёфтани ҳосилнокии чарогоҳҳо, сол то сол фарсоишҳои онҳо, вобаста ба идоракунӣ ва истифодабарии бенизми онҳо;
- таъминоти ғайриқаноатбахши моддию техникаи соҳа (нарасидани техникаи кишоварзӣ барои кишт, истеҳсолу захираи хӯроки чорво, воситаҳои ҳамлу нақл, технологияи муосири соҳавӣ оид ба қорқарди шир, гӯшт, пасту пашм ва ғ.);
- мавҷуд набудани бозори хариди баъзе маҳсулоти чорводорӣ (пӯст, пашм), дар ҳудуди кишвар фаъолият накардани қорхонаҳои қорқарди ин намуди маҳсулот;
- ҷудо нагардидани қарзҳои имтиёзноки дарозмӯҳлат;
- таъсири манфии тағйирёбии иқлим ва набудани барномаи мутобикгардонии соҳа ба тағйирёбии иқлим.

Аз гуфтаҳои боло чунин натиҷагирӣ кардан мумкин аст, ки чорводорӣ яке аз соҳаҳои муҳими хоҷагидорӣ буда, дар таъмини амнияти озуқаворӣ ҷумҳурӣ нақши ҳалкунанда мебозад. Афзоиши ҳаҷми истеҳсоли гӯшту маҳсулоти ширӣ ва тавлиди пӯсту пашм ҳамчун ашёи хом барои қорхонаҳои истеҳсоли либосу пойафзол аз рушди соҳаи вобаста мебошад. Пешбурди ин соҳа бинобар зиёд шудани талаботи аҳоли ба маҳсулоти чорво тавачҷӯхи бештар мебошад. Оё рушди чорводорӣ дар кишвар қонекунанда аст? Чорводорон тавонистанд, бо истифода аз роҳҳои пурсамар саршумори чорворо бештар ва сифати маҳсулоти онро бештар созанд;

Бинобар маълумоти Вазорати кишоварзӣ, айни ҳол дар ҳамаи шаклҳои хоҷагидорӣ ҷумҳурӣ зиёда аз 2 миллион сар чорвои қалон ва бештар аз 5 миллион чорвои майда мавҷуд аст.

Ҳарчанд солҳои охир ба соҳаи чорводорӣ тавачҷӯхи бештар дода мешавад, ҳамоно рушди соҳа қонекунанда нест. Зеро имрӯзҳо нархи гӯшт дар бозорҳои пойтахт 50-55 сомониро ташкил медиҳад ва ҳеҷ не, ки поён равад.

Фурушандагон иддао доранд, ки арзиши хӯроки чорво, хусусан қунҷора, баланд аст ва онҳо имкони поён фаровардани нархи гӯштро надоранд. Нархи қунҷора ҳоло ба 4,5-5 сомонӣ расидааст, ки барои фарбеҳкунии чорво қарор меафтад. Мақсаднок истифода бурдани чарогоҳҳо, хушзоткунии чорво ва захираи хӯроки чорво метавонад боиси рушди соҳа ва поёнравии нархи гӯшт гардад.

Начмиддин Рачабов, муовини директори Институти чорводорӣ Академияи илмҳои кишоварзӣ ҷумҳурӣ, доир ба ин мавзӯ чунин ибрози андеша кард:

Ҳоло дар ҷумҳурӣ наздики 4 миллион гектар чарогоҳ мавҷуд буда, ба васеъ кардани он ҳоҷат нест, зеро ин барои чорвои Тоҷикистон қифоя аст. Барои самаранок истифода кардани чарогоҳҳо бояд тарзи дуруст ҷаронидани чорво ба роҳ монда шавад. Як чарогоҳро ба таври ҳамешагӣ истифода бурдан боиси ба биёбон табдил ёфтани он мегардад. Бештар аст, ки чарогоҳҳо ба қисматҳои ҷудо карда, бо навбат ҷаронда шаванд. Дар ин ҳолат дар қисмати аввали чарогоҳ дубора алаф мерӯяд.

Барои бештар кардани соҳаи чорводорӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон «Барномаи рушди чарогоҳҳо барои солҳои 2016-2020» таҳия гардида, барои татбиқи он аз буҷети давлат зиёда аз 1 миллион сомонӣ пешбинӣ шудааст. Ҳамчунин, ҳоло дар якҷанд навоҳии ҷумҳурӣ дар назди ҷамоатҳои ассотсиатсияҳои истифодабарандагон чарогоҳҳои фаъолият мекунанд.

Ҳоло дар микёси ҷумҳурӣ-3847522 гектар чарогоҳҳо мавҷуд буда, аз он ҷумла дар Вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадахшон-757613 гектар, вилояти Суғд-785636 гектар, Хатлон-1224670 гектар ва ноҳияҳои

тобей чумхурӣ-1079603 гектар воқеъ мебошанд. Аз миқдори умумии чарогоҳҳо 701931 гектар чарогоҳҳои зимистона, 2116043 гектар чарогоҳҳои тобистона, 641543 гектар-чарогоҳҳои баҳорию тирамоҳӣ ва 388005 гектарро чарогоҳҳои тамоми сол истифодашаванда ташкил медиҳанд.

Дар шароити ҳозира ҳосилнокии алафи чарогоҳҳои баҳорию тирамоҳӣ ва зимистона кам гардида, танҳо 1,5-2,0 сентнериро ташкил медиҳад. Бо сабаби норасогии алафи чарогоҳҳо, чорвои майда дар давраи зимистон аз 10 то 25 фоизи вазни зиндаи худро талаф медиҳад.

Ҳамзамон тибқи маълумотҳои оморӣ саршумори чорвои калони шохдор-53 фоиз, асп-49 фоиз ва моли майда-50 фош нисбати соли 1991 зиёд гардида, тамоюли зиёдшавии саршумор ба назар мерасад.

Дар аксарияти чарогоҳҳои чумхурӣ иншоотҳои бо обтаъминкунӣ корношоём гардидаанд. Вобаста бо мавҷуд набудани роҳу купрукҳои чорвогузар, обхӯра ва мавзёҳои дамгирӣ қариб як миллион гектар чарогоҳҳо қисман истифода шуда, мавзёҳои алоҳида бошанд, умуман аз истифода берун мондаанд. Дар натиҷаи боронҳои сел, жола, сӯхтор ва дигар омилҳои табиӣ антропогенӣ зиёда аз ҳазорҳо гектар чарогоҳҳо ҳамасола ба таназзулшавӣ ва фасоишбӣ (деградатсия) дучор мегарданд.

Бо усулҳои коркарди кулӣ ва сатҳи бехтар намудани ҳосилнокии чарогоҳҳо омилҳои мебошанд, ки дар натиҷаи онҳо ҳосилнокии алафзор то 20-30 фоиз, ҳаҷми гунҷоиши миқдори чорвои шартӣ ба ҳар як гектар зиёд шуда, инчунин масоҳати чарогоҳҳои таназзулфта коҳиш меёбад.

Бо усули коркарди сатҳи- кишт намудани алафҳои серҳосили чарогоҳӣ:-саксаули сиёҳ, чоғон, кейреук, явшон, сафлори бехор, эспарсети сурх дар моҳҳои ноябр-феврал мутаносибан дар як гектар ба миқдори-6,0; 6,0; 6,0; 3,0; 15,0 ва 30,0 кг дар минтақаҳои гуногуни чумхурӣ ҳолати чарогоҳҳои тирамоҳию зимистона ва бо усули коркарди кулӣ ҳолати чарогоҳҳои баҳории ҳамворро бехтар намудан мумкин аст. Усули коркарди сатҳии бехтаркунии чарогоҳҳо мувофиқи дастурамал дар моҳҳои март-апрел гузаронида мешавад. Ин тадбирҳо имкон медиҳанд, ки аз ҳар гектар ба ҳисоби миёна 12-20 сентнер ҳосили иловагии чарогоҳҳо ва мутобиқан 5,0 -9,0 сентнер воҳиди хӯроқӣ гирифта шавад.

Аз ҳисоби маблағҳои Барнома бехтар намудани ҳосилнокии чарогоҳҳои Вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадахшон бо таври коркарди сатҳи-250 гектар, вилояти Суғд бо усули коркарди кулӣ -70 гектар, усули коркарди сатҳи -250 гектар, вилояти Хатлон бо усули коркарди кулӣ-65 гектар, усули коркарди сатҳи-540 гектар ва хоҷагиҳои деҳқонии ноҳияҳои тобей чумхурӣ бо усули коркарди кулӣ-45 гектар ва коркарди сатҳи-200 гектар бо мақсади баланд бардоштани ҳосилнокии амалӣ карда мешавад.

Бояд гуфт, ки чарогоҳ бойгариӣ миллии давлат буда, манбаи асосии хӯоки чорво ба ҳисоб меравад ва 80 фоизи ҳаҷми истеҳсоли солонаи хӯоки чорво аз ин заминҳо таъмин мешавад. Вале бояд гуфт ки ҳоло коэффитсенти истифодабарии захираи чарогоҳҳо дар иқтисодиёти мамлакат паст буда, дар ин соҳаи муҳим нақшаи мушаххаси тарҳрезӣшуда вучуд надорад ва он боиси самаранок истифода нашудани ин захираи муҳим мегардад.

Тибқи тадқиқот ва ҳулосаи идораҳои дахлдор қариб 70 фоизи замиҳои чарогоҳҳои чумхурӣ имрӯз дар ҳолати таназзул (деградатсия) қарор доранд, ки сабаби асосии он пеш аз ҳама омилҳои антропогенӣ, истифодаи бенизоми заминҳои чарогоҳ, паҳншавии ҳашароти зараррасон ва ҳояндаҳо, обёрӣ нашудан, аз байн бурдани инфрасохтори чарогоҳ ва ғайраҳо мебошанд. Имрӯз дар 1 гектар чарогоҳ ба ҷойи 2 сар чорвои майда 10-12 сар ва дар 2 гектар ба ҷойи 1 сар чорвои калону асп 8-10 сар чорво рост меояд, ки ин 4-6 маротиба аз меъёр зиёд мебошад. Низоми номуайяни истифодабарии замини чарогоҳ боиси он гардидааст, ки ҳосилнокии алафҳои чарогоҳ 1,5-2,3 воҳиди хӯроқро ташкил дода, нисбат ба солҳои пешин 3 маротиба кам шудааст, ки таъсири он ба зиёдшавии саршумори чорво ва истеҳсоли ғуштуруши аз ҷиҳати экологӣ тоза расида истодааст. Аз оғози татбиқи лоиҳа ҷамъиятҳои чарогоҳ истифодабарандагони зерҳадафи лоиҳа дар давоми фаъолияти истеҳсолиашон як қатор корҳоро ба иҷро расондаанд. Аз ҷумла дар мавзёи чарогоҳи тобистона 23 кашари нигоҳдории чорво бунёд намудаанд, ки дар натиҷа муриши чорво 10 фоиз кам шуда, муҳлати истифодаи самаранокии чарогоҳҳо то 30 рӯз дароз гардид. Ба таври дастҷамъӣ 3 адад ҳавзи чорвошӯӣ, 1 клиникаи бойторӣ ва 1 дорухонаи бойторӣ сохта ба истифода дода шуд, ки ин имкон медиҳад ба 524 хоҷагӣ хизмати бойторӣ расонда шавад. Инчунин 3 барномаи хушоткунии чорво амалӣ гардида, шароит фароҳам омад, ки дар ду соли наздик миқдори чорвои хушзот дар се деҳаи ҷамоати деҳоти Ваҳиёи ноҳияи Сангвор афзоиш ёбад.

Дар раванди татбиқи лоиҳаи 14 адад роҳи чарогоҳ дар масофаи 112 км таъмир ва азнавсозӣ карда, инчунин 7 пули чорвогузар, 9 нуқтаи обнӯи чорво дар масофаи 21,85 км сохта ба истифода дода шуда чорводорон имконият пайдо кардан, ки ба майдони 304 га чарогоҳи нав дастрасӣ пайдо намуда, саршумори 9676 чорвои шартӣ 805 хоҷагии муқими ҷамоатҳои зерҳадафи лоиҳа бо оби нушоқӣ таъмин гардад. Бо мақсади обёрии заминҳои чарогоҳӣ 1 канал таъмир ва майдони 120 га кишт карда шуд. Инчунин дар 158 га зироати хӯроқи чорво кишта, дар майдони 1,78 га 11 адад минтақаи намошӣ бунёд гардид. Ва ин тадбирҳо ба чорводорон имконият фароҳам оварданд, ки дар қиёс ба солҳои пешин 699 тонна алафӣ иловагӣ истеҳсол ва барои зимистонгузаронии чорво захира намоянд.

Тибқи лоиҳа 3 барномаи коркарди шир, 8 барномаи парвариши занбӯри асал ва 7 барномаи парвариши мурғи тухмдеҳ татбиқ ёфта, барои пеш 150 нафар занон лавозимоти коркарди шир, 1020 сар мурғ ва таҷҳизоти истеҳсол ва коркарди асал дастрас гардонид шуданд. Дар оянда зарур аст, ки имконияту воситаҳо барои бехтаркунии сифати чорво тавассути амалисозии корҳои зотпарварӣ, афзунгардонии истеҳсоли хӯроқи чарогоҳӣ ва истифодабарии самаранокии манбаъҳои табиӣ истеҳсоли хӯроқа равона карда шаванд.

Дар мақолаи мазкур рушди соҳаи чорводориро таҳлил намуда, ба чунин хулоса омадаанд, ки соҳаи чорводорӣ яке аз соҳаҳои муҳими кишоварзӣ ба ҳисоб рафта, дар таъмини амнияти озуқаворӣ мамлакат мавқеи муҳим дорад. Зеро аҳолиро бо маҳсулоти ғизоӣ аз ҷумла гушту шир ва соҳаи саноатро бо ашёи хом таъмин менамояд.

Дар баробари ин соҳаи чорводорӣ қисми аҳолиро бо шуғл таъмин месозад, зеро дар айни ҳол зиёда аз 74%-и аҳолии ҷумҳурӣ дар деҳот зиндагӣ мекунад ва дар маҷмӯъ дар соҳаи кишоварзӣ 65,8%-и аҳолии машғули кории ҷумҳурӣ ба қор фаро гирифта шудаанд.

Адабиёт

1. Кишоварзии Ҷумҳурии Тоҷикистон. Маҷмӯаи оморӣ. Агентии омили назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, 2018
2. Омори солонаи Ҷумҳурии Тоҷикистон. Агентии омили назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, 2018
3. Барномаи ислоҳоти кишоварзии Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2012-2020- Душанбе, сентябри соли 2012
4. Садриддинов Н.Т. ва дигарон Рушди самтҳои асосии афзалиятноки соҳаи кишоварзӣ- омили муҳими таъмини амнияти озуқаворӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон- Душанбе: Эр-Граф, 2017

АННОТАЦИЯ НЕКОТОРЫЕ ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ СЕКТОРА ЖИВОТНОВОДСТВА

В данной статье авторы рассматривали некоторые теоретические вопросы развития животноводства и эффективного использования пастбищ.

ANNOTATION THEORETICAL PROBLEMS OF LIVESTOCK SECTOR DEVELOPMENT

In this article, the authors consider some theoretical issues of development of livestock and the effective use of pastures.

Key words: *pasture, Livestock development, efficiency, productivity, soil erosion, food security.*